

У Данії режим секс-послуг є регуляторним: розроблено керівні принципи для соціальних працівників та працівників з питань інвалідності з питань сексуальності та інвалідності, зокрема, для людей, які проживають у державних установах.

У сучасних українських реаліях не забезпечено на необхідному рівні врахування сексуальних потреб людей з інвалідністю та іншими фізичними вадами. Відповідно, не запроваджуються системні та комплексні заходи, спрямовані на їх задоволення; залишаються поширеними в суспільстві стигматизуючі підходи до проблем сексуальності стосовно окремих категорій людей. Як наслідок – люди з інвалідністю не обізнані у необхідному обсязі з підходами до власного сексуального здоров'я, не охоплені послугами профілактики, догляду та підтримки в цих питаннях.

ЩОДО НОРМАТИВНОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ ОКРЕМИХ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ В ОСОБЛИВІЙ ЧАСТИНІ КК УКРАЇНИ

Яценко Андрій Миколайович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ

Порушення кримінально-правових заборон, передбачених Особливою частиною Кримінального кодексу України (далі – КК), зумовлює реалізацію низки різних за ступенем своєї суворості заходів кримінально-правового характеру. Провідне місце серед них традиційно посідає покарання, яке в Особливій частині КК представлено в санкціях статей як загроза призначення конкретного виду та розміру (строку) карального примусу за вчинення тих протиправних діянь, які безпосередньо визначені у диспозиціях відповідних статей.

Переважаюча більшість нормативно визначених у санкціях статей Особливої частини КК загроз державного реагування на порушення кримінально-правових заборон будь-яких заперечень не викликає. Але є й виключення. Йдеться про окремі види таких загроз, нормативна визначеність яких у відповідних санкціях статей сумнівна з позиції дотримання вироблених доктриною кримінального права принципів побудови кримінально-правових санкцій. Цей аспект, безумовно, зумовлює проведення не лише окремих комплексних наукових досліджень, але й здійснення фрагментарних наукових розвідок в різних їх проявах та формах. З цієї метою у форматі фахового наукового обговорення хотілося б

привернути увагу представників наукової спільноти, у першу чергу, на певною мірою сумнівну законодавчу регламентацію в санкціях статей Особливої частини КК таких видів загроз призначення карального примусу за порушення кримінально-правових заборон як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та конфіскація майна.

Так, скажімо, в санкції ч. 4 ст. 220-1 КК встановлено, що особливо кваліфіковані кримінальні протиправні дії, передбачені цією статтею, караються позбавленням волі на строк до чотирьох років з обмеженням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до десяти років. Аналогічно визначена загроза призначення покарання й за порушення кримінально-правової заборони, передбаченої ч. 1 ст. 220-2 КК, яка карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до десяти років. Водночас призначення судом позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткового покарання за вчинення вказаних діянь на строк до десяти років згідно зі ст. 55 КК є неможливим і в КК не передбачено будь-яких виключень, які б дозволяли суду подібним чином виявити державно-владне веління.

З огляду на зазначене, певною мірою сумнівною є й нормативно визначена у ч. 2 та 3 ст. 206 КК можливість призначення додаткового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до *чотирьох* або *п'яти* років, принаймні у випадку порушення кримінально-правової заборони відповідної частини цієї статті після 22.02.2014, оскільки максимальний строк цього виду додаткового покарання у такому разі становить три, а не чотири (ч. 2 ст. 206 КК) чи п'ять років (ч. 3 ст. 206 КК).

Не можна не звернути увагу й на нормативне визначення загрози призначення додаткового покарання у вигляді позбавлення права керувати транспортними засобами на певний мінімальний та максимальний строк за порушення кримінально-правових заборон, передбачених ст. 286, 286-1 КК. Річ у тім, що серед видів покарань, вичерпний перелік яких визначений у ст. 51 КК, немає жодної згадки про таке покарання як позбавлення права керувати транспортними засобами. Натомість всім відоме таке покарання як *позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю*. Ми свідомі того, що позбавлення права керувати транспортними засобами, є одним з конкретних проявів позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, але така його конкретизація має здійснюватися не законодавцем у санкціях відповідних частин зазначених статей Особливої частини КК, а виключно судом під час прийняття рішення про призначення такого додаткового покарання як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. У зв'язку з цим нормативна визначеність

у санкціях ст. 286, 286-1 КК такого покарання як позбавлення права керувати транспортними засобами є некоректною з позиції приписів, задекларованих ст. 51 КК.

Окремо хотілося б звернути увагу на те, що у санкції ч. 1 і 2 ст. 201-2, ч. 2 і 3 ст. 289, ч. 2 і 3 ст. 305, ч. 2 і 3 ст. 307, ч. 3 ст. 311 КК задекларована загроза призначення додаткового покарання у вигляді конфіскації майна. При цьому законодавцем не враховано, що згідно з ч. 2 ст. 59 КК, конфіскація майна встановлюється лише за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості і може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині цього Кодексу. Кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 201-2, є кримінальним проступком, а ч. 2 ст. 201-2 - нетяжким злочином. Злочини, передбачені ч. 2 або 3 ст. 289, ч. 2 або 3 ст. 305, 307, ч. 3 ст. 311 КК, хоча і належать до тяжких чи особливо тяжких, але не є корисливими, принаймні не завжди є такими. Отже така нормативна визначеність відповідних загроз державного примусу є некоректною з позиції приписів ч. 2 ст. 59 КК. З огляду на це, зокрема, вища судова інстанція звертає увагу на те, що конфіскація майна як обов'язкове додаткове покарання не повинно застосовуватися за умови її нормативної визначеності у санкції статті Особливої частини КК у разі, якщо: а) вчинення злочинних дій не зумовлювалося корисливим мотивом; б) ухвалено рішення про звільнення особи від відбування покарання з випробуванням [2; 3].

Окремо доречно звернути увагу також і на те, що у санкціях:

ч. 1-3 ст. 204 КК, наслідком вчиненого є: 1) конфіскація та знищення незаконно виготовлених товарів; 2) конфіскація та знищення незаконно вироблених або придбаних товарів, знарядь виробництва, сировини для їх виготовлення; 3) конфіскація майна, з вилученням та знищенням незаконно виробленої або придбаної продукції, обладнання для її виготовлення;

ч. 1-4 ст. 299 КК, наслідком різних форм жорстокого поводження з тваринами є конфіскація тварини.

У такому вигляді законодавча конструкція санкцій наведених статей Особливої частини КК створює суттєві невиправдані складнощі для індивідуалізації кримінально-правового впливу у випадку вчинення відповідних посягань. Рій у тім, що такого виду додаткового або основного покарання як конфіскація та знищення незаконно виготовлених товарів і т. ін. або конфіскація тварини у Загальній частині КК не існує і не існувало раніше (ст. 51 КК). Якщо у цьому випадку йдеться про спеціальну конфіскацію як про інший відмінний від покарання захід кримінально-правового характеру, що з великою ймовірністю логічно випливає зі змісту ст. 96-1 КК, то подібна їх нормативна визначеність виглядає невиправданою, оскільки загальні положення щодо спеціальної конфіскації та правила її застосування вже врегульовані у ст. 96-1 і 96-2 КК. Вказівка на них ще й у санкціях окремих статей Особливої частини КК, у тому числі у відповідних

санкціях частин вказаних статей Особливої частини КК, є зайвою, а тому не лише вносить плутанину у правозастосовну діяльність, але й порушує принцип економії нормативного матеріалу. При цьому, якщо у санкції ч. 3 ст. 204 КК одночасно зі спеціальною конфіскацією йдеться про конфіскацію майна як про обов'язкове додаткове покарання (ст. 59 КК), то його нормативне визначення також є некоректним, зважаючи на вже наведені вище міркування. У зв'язку з цим, пропонуємо суб'єктам правозастосовної діяльності конфіскацію товарів, знарядь виробництва, сировини, незаконно виробленої або придбаної продукції, обладнання для її виготовлення або тварин, в результаті жорстокого поводження з ними, здійснювати на підставі положень, передбачених ст. 96-1 та 96-2 КК, а не санкцій частин відповідних статей.

Підбиваючи підсумок, таким чином, можна констатувати, що нормативної визначеності в Особливій частині КК України окремих кримінально-правових заходів карального або некарального, але примусового характеру в певних випадках є некоректною та зайвою з позиції системної узгодженості з іншими положеннями чинного кримінального законодавства України та принципу економії нормативного матеріалу. Такі наявні некоректні та зайві положення, очевидно, що мають бути усунені. Сьогодні, уявляється, застосування цих кримінально-правових заходів доцільно здійснювати з урахуванням системного аналізу положень чинного кримінального законодавства України та висвітлених у цій публікації рекомендацій вищої судової інстанції.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top>.
2. Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 20.02.2018, справа № 154/2423/16 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72378219>.
3. Про практику призначення судами кримінального покарання: постанова ПВСУ № 7 від 24.10.2003 (п. 19) // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03#Text>